K53 CLLT / Xitsonga

Xiletelo xo dyondza milawu ya le magondzweni

Hlaya, pfuxeta u tlhela u kandziyisa switirhisiwa swo dyondza hi ririmi ra wena. A swi lavi ku tsarisa.

K53 CLLT i ku tilulamisela loku tiyimeleke. Swivutiso ni swikirini swa yona a hi xikambelo xa ximfumo kumbe bangi ya xona ya swivutiso leyi heleleke, naswona timaraka to titoloveta a ti tiyisisi ku pasa.

Tinhlokomhaka leti hlawuriweke to dyondza. Tirhisa tidyondzo ta le ka inthanete leti hlanganisiweke ku ya mahlweni u dyondza; xiletelo lexi a xi katsi nongonoko hinkwawo wa tidyondzo kumbe swiyimo hinkwabyo leswi milawu ya le magondzweni yi pfumelelaka leswaku ku hambaniwa na wona.

Hlala eximatsini, hundza hi tlhelo ra xinene

Hlawula tlhelo ni layini leyi faneleke, cinca ndhawu hi vuhlayiseki naswona u twisisa mpfumelelo wo koma wa khwaxi.

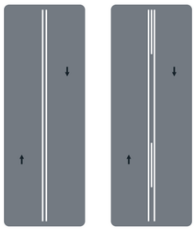
Tirhisa tlhelo ra ximatsi ni xiphemu xa rona xo chayela

Nawu hi ku angarhela i ku hlayisa tlhelo ra ximatsi ni ku hundza hi tlhelo ra xinene hi ntolovelo. Dyondzo leyi landzelaka, “Ku hundzisa ni ku hundzisiwa”, yi hlamusela swipimelo ni swiyimo leswi pfumeleriweke leswi hambanaka ni nawu lowu.

Chayela etlhelo ra ximatsi ra gondzo ra matlhelo mambirhi u nga siveli kumbe ku veka ekhombyeni swifambo leswi taka. Egondzweni ra mani na mani leri avanyisiweke, tirhisa xiphemu xa ku chayela xa ximatsi handle ka loko xikombiso xa swifambo kumbe phorisa ra gondzo ri lerisa kumbe ku pfumelela ndlela yin’wana. Xiphemu xa ku chayela lexi nga hava swifambo etlhelo rin’wana ra xihambanisi a hi layini yo hundzisa swifambo ya wena.

Loko xihinga xi ku lava leswaku u ya ekusuhi kumbe ku tsemakanya xikarhi, rhanga u tiyisisa leswaku ku ni gondzo leri nga pfalekangiki leri eneleke ni leswaku swifambo leswi taka a swi nge vekiwi ekhombyeni kumbe ku siveriwa. Xivandla lexi sindzisaka muchayeri loyi a taka leswaku a bureka a xi hlayisekanga. Yingisa mimako yo yirisa naswona u nga tirhisi nawu wa ntolovelo wa “hlala eximatsini” ku honisa xileriso lexi pfumeleriweke.

Xikombiso i xikombelo, a hi mfanelo yo rhanga

U nga si cinca layini, kambela swifambo leswi nga mahlweni, etlhelo ni le ndzhaku. Tirhisa swivoni ni ku languta loku faneleke etindhawini leti movha wu ku sivelaka ku vona, komba xikombiso hi nkarhi, kutani u famba ntsena loko layini yi pfulekile naswona ku famba ku nga siveli kumbe ku veka mun'wana ekhombyeni. Yana mahlweni u kambela loko u cinca ndhawu; movha wun'wana wu nga nghena eka xivandla xexo.

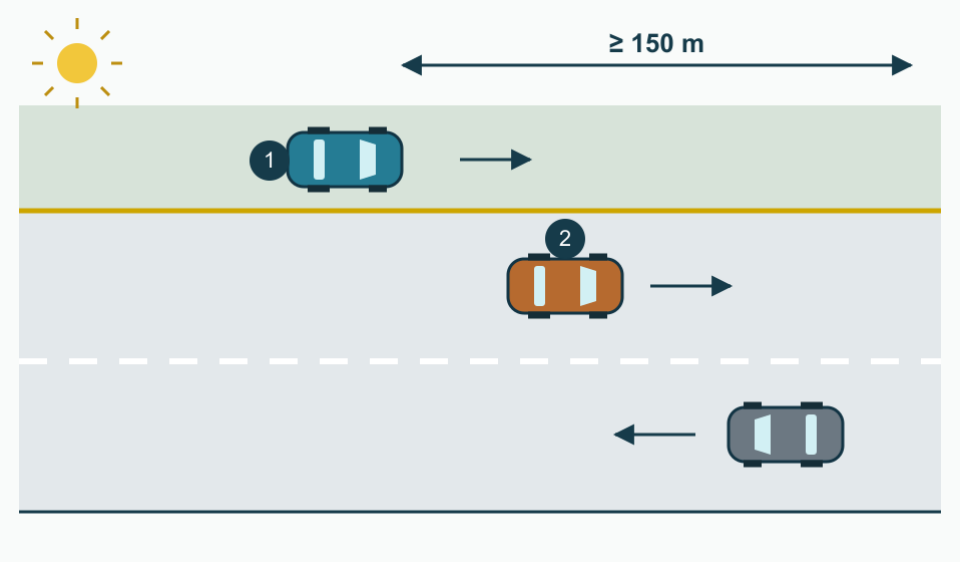
U nga tsemakanyi layini hi ku hambukanyana hikuva ndlela ya wena yi le kusuhi no jika. Loko nkarhi lowu hlayisekeke wu hundzile, yana eka ndlela yin'wana leyi pfumeleriweke. Movha lowukulu wu lava xivandla lexi engetelekeke naswona wu nga fihla xithuthuthu etlhelo ka wona; anakanya movha hinkwawo ni nhundzu, ku nga ri kabini ntsena.

Mpfumelelo wa khwaxi wa ninhlikanhi lowu pimiweke

Muchayeri wa movha a nga ya ekhwaxini ra ximatsi ku pfumelela wun'wana ku hundza ntsena ehansi ka swipimelo hinkwato swa laha hansi. Mpfumelelo lowu a wu pfumeleli muchayeri loyi a landzelaka la tolovelekeke ku hundza ekhwaxini. Xileriso xa le nawini xa phorisa ra gondzo i xiyimo xo hambana.

Kambela khwaxi hi roxe leswaku ku ni lava fambaka hi milenge, mabayisikili, swifambo leswi yimileke, thyaka ni makumu lama khwetlaka ehansi. Loko xipimelo xin'wana xi nga fikeleriwi, hlala exiphemuni xa ku chayela u pfumelela muchayeri un'wana ku rindza. Ku pfuna van'wana ku fanele ku va ka le nawini naswona ku hlayisekile.

Emdwebeni, 1 i movha lowu yaka ekhwaxini ra ximatsi ku pfumelela movha wa 2 ku hundza. Ku ni layini yin'we etlhelo rin'wana ni rin'wana naswona i ninhlikanhi. U fanele u kota ku vona vanhu ni mimovha egondzweni kahle eka mpfhuka wa 150 m kumbe ku tlurisa. Swipimelo swin'wana hinkwaswo swa vuhlayiseki na swona swi fanele ku fikeleriwa; xifaniso xi ri xoxe a xi pfumeleli ku tirhisa khwaxi. A xi dirowiwanga hi mpimo wa xiviri.

- Swi fanele swi va exikarhini ka ku huma ka dyambu ni ku pela ka dyambu.
- Gondzo ri fanele ri va ni layini yin'we ya swifambo etlhelo rin'wana ni rin'wana.
- Movha wun'wana wu fanele wu va wu ku hundza.
- U fanele u kota ku endla tano u nga veki wena, swifambo swin'wana, lava fambaka hi milenge kumbe nhundzu ekhombyeni.

- U fanele u kota ku vona vanhu ni mimovha egondzweni kahle eka mpfhuka wa 150 m kumbe ku tlurisa.

Endla leswaku ku hundzisa ka le nawini ku olova

Loko u hundzisiwa, hlala eximatsini hi laha swi hlayisekeke kona naswona u nga hatlisisi. A wu boheki ku nghena ekhwaxini leri nga hlayisekangiki. Ekusuhi ni bazi leri yimileke, rindzela leswaku lava fambaka hi milenge va nga huma laha va nga kotiki ku vona swifambo leswi taka; hunguta khombo u nga si fika eka mahlweni kumbe ndzhaku ka rona loku fihlekeke.

Xiyimo lexi hlamuseriwaka

I mahlambandlopfu egondzweni leri nga ni layini yin'we eka tlhelo rin'wana ni rin'wana. Lori ya ku landzela yi ri kusuhi naswona yi ku phatsimisela mavoni. Mpfumelelo wa khwaxi wa movha wu lava ninhlikanhi ni swipimelo swin'wana hinkwaswo, kutani ku sindzisiwa hi wa le ndzhaku a swi endli ku chayela ekhwaxini ku va ka le nawini. Hlayisa ndhawu ni rivilo leswi hlayisekeke, kutani u tirhisa ndhawu yo yima leyi pfumeleriweke loko u lava ku pfumelela swifambo ku hundza.

Nxaxamelo wo kambela ndhawu

Hlawula tlhelo ra le nawini, kambela ku famba hinkwako, komba xikombiso u nga si cinca ndhawu naswona u hlayisa xivandla lexi hlayisekeke. Tirhisa khwaxi ntsena ehansi ka mpfumelelo wa rona wo karhi; u nga tshuki u ri teka tani hi layini ya ntolovelo yo hundzisa.

Tindhawu ta ku hlangana, xirhendzevutana ni ku tsemakanya gondzo

Nghena ntsena loko ku famba hinkwako ku hlayisekile, landzela xileriso lexi lawulaka naswona u tirhisa mfanelo yo rhanga leyi faneleke eka xirhendzevutana.

Va ni xivandla xo heta ku famba

U nga si tsemakanya gondzo kumbe ku nghena eka ndhawu ya ku hlangana, tiyisisa leswaku u nga heta ku famba u nga veki swifambo ekhombyeni kumbe ku swi sivela. Languta xivandla laha movha wa wena hinkwawo wu nga ta hela kona, ku nga ri xivandla xa le mahlweni ka bumper ntsena. Nxaxamelo wa swifambo endzhaku ka ku hlangana wu nga ku siya u sivela swifambo swin'wana hambiloko rivoni ra rihlaza ri ku pfumelele ku tshinela.

Kambela ndlela yin'wana ni yin'wana yo tshinela naswona u tlhela u languta vatirhisi va gondzo lava tikaka ku va vona, ngopfu-ngopfu swithuthuthu, mabayisikili ni lava fambaka hi milenge. Movha lowukulu lowu jikaka wu lava nkarhi ni xivandla xa leswaku ndzhaku ni nhundzu ya wona swi huma. U nga titshegi hi voko ra muchayeri loko nxaxamelo wun'wana wa swifambo wa ha fihlekile.

Swirhendzevutana swa swifambo ni swileriso leswi lawulaka

Exirhendzevutaneni xa swifambo, nyika ndlela eka swifambo leswi tshinelaka hi tlhelo ra wena ra xinene endzeni ka xirhendzevutana handle ka loko xikombiso xa swifambo kumbe phorisa ra gondzo ri lerisa leswi hambaneke. Tshinela hi rivilo ro ehla leri nga ku pfumelela ku vona swifambo leswi faneleke ni ku yima loko swi laveka. U nga ehleketi leswaku vukulu bya movha wa wena kumbe ku va u rhange u fika laha ku ngheniwaka swi ku nyika mfanelo eka swifambo leswi se swi tshinelaka hi xinene.

Xikombiso eka ndhawu ya ku hlangana xa nkoka. Xirhendzevutana lexitsongo lexi nga ni xikombiso xa xona lexi lawulaka xi fanele xi twisisiwa hi nawu wa xikombiso xexo, ku nga ri ku teka xihlala xin'wana ni xin'wana xa xirhendzevutana xi fana. Landzela mimako ya layini leyi faneleke naswona u nga cinci tilayini loko u famba u nga ri na nkarhi lowu hlayisekeke.

Hlaya vulawuri leri tirhaka

Yingisa swileriso swa le nawini swa phorisa ra gondzo ni masiginali, swikombiso ni mimako leswi lawulaka ndhawu ya ku hlangana. Rivoni ra rihlaza i mpfumelelo wo ya mahlweni ntsena loko ndlela yi hlayisekile; a hi mpfumelelo wo pfala ndhawu ya ku hlangana kumbe ku tlumba munhu loyi a tsemakanyaka se.

Laha tirhoboto ti nga tirhiki naswona ku nga riki na phorisa leri lawulaka swifambo, vuleteri bya ximfumo bya Gauteng i ku teka ndhawu ya ku hlangana tani hi ku yima ka matlhelo mune. Yima, kambela ndlela yin'wana ni yin'wana yo tshinela naswona u ya mahlweni hi nxaxamelo ntsena loko swi hlayisekile. Loko nandzelelano wa ku fika kumbe xikongomelo xa muchayeri un'wana swi nga tiyisekanga, lulamisa ku hambana hi vukheta ematshan'weni yo sindzisa ku rhanga.

Xiyimo lexi hlamuseriwaka

Rivoni ra wena ri hundzuka rihlaza, kambe swifambo leswi yimileke swi tata gondzo endzhaku ka ku tsemakanya. Ku nghena swi nga siya ndzhaku ka movha wa wena ku tsemakanya nxaxamelo wun'wana wa swifambo. Rindza u nga si nghena ku fikela ku va ni xivandla lexi eneleke xo huma, hambiloko muchayeri wa le ndzhaku a ba hutara.

Tshinela, endla xiboho, hetisa

Tiva vulawuri u nga si fika eka ndhawu ya ku hlangana, hunguta rivilo, endla xiboho xa leswaku i mani loyi a faneleke ku nyika ndlela, kambela tindlela hinkwato to tshinela ni ku huma, kutani u heta ku famba loku hlayisekeke. Yana mahlweni u languta lava fambaka hi milenge ni ku cinca ka swifambo loko u tsemakanya.

Ku hundzisa ni ku hundzisiwa

Endla xiboho xa leswaku ku hundzisa ku pfumeleriwa hi nawu, hlawula xivandla lexi eneleke naswona u papalata swiphemu swa khombo ekusuhi ni mabazi, ku tsemakanya ni majika lama fihlekeke.

Kunguhata ku hundzisa hinkwako

Hi ntolovelo hundzisa hi tlhelo ra xinene. U nga si suka endhawini ya wena, kambela leswaku ku hundzisa ku pfumeleriwa, leswaku gondzo ra le mahlweni ri pfulekile ku ringana ku famba hinkwako, ni leswaku swifambo swa le ndzhaku a swi ku hundzisi se. Nyika xivandla lexi hlayisekeke etlhelo, hundza u nga tluli xipimo xa rivilo lexi tirhaka, naswona u tlhelela ntsena loko u nga swi endla u nga ngheni kusuhi ngopfu ni loyi u n'wi hundzeke.

Xivandla xi fanele xi enela ku huma, ku famba etlhelo ka movha wun'wana ni ku tlhelela. Movha lowu fambaka hi rivilo ro ehla switsongo eka ra wena wu nga teka mpfhuka wo leha ku wu hundzisa. U nga sunguli ntsena hikuva u nga fika eka khona ya wona ya le ndzhaku movha lowu taka wu nga si fika. Loko ku vonakala kumbe xivandla lexi nga kona swi nga tiyisekanga, rindza.

Laha ku hundzisa hi ximatsi ku pfumeleriwaka

Hundza hi ximatsi ntsena eka xiyimo lexi pfumeleriweke ni loko swi hlayisekile. Swiyimo swa mune swo sungula laha hansi a swi pfumeleli ku hundza ekhwaxini kumbe etlhelo ra gondzo. Xileriso xa le nawini xa phorisa ra gondzo i xiyimo xo hambana; landzela xileriso lexi nyikiweke.

- Movha lowu nga mahlweni wu jikela exineneni kumbe wu kombe xikombiso xo rivala xa xikongomelo xexo, naswona ku ni xivandla lexi hlayisekeke ni xa le nawini eximatsini xa wona.
- Endhawini ya le dorobeni, gondzo ra tlhelo rin'we ri aname ku ringanela minxaxamelo mimbirhi kumbe ku hundza ya swifambo.
- Edorobeni, gondzo ra matlhelo mambirhi ri aname ku ringanela minxaxamelo mimbirhi kumbe ku tlurisa ya mimovha leyi fambaka eka tlhelo rin'wana ni rin'wana.
- Gondzo ra tlhelo rin'we ri avanyisiwile hi tilayini ta swifambo leti makiweke.
- Phorisa ra gondzo ri lerisa ku famba koloko.

Tintshava, majika ni vanhu lava fihlekeke

U nga hundzisi laha nhlohlorhi, jika kumbe xihinga xin'wana xi sivelaka ku vona swifambo leswi taka hi mpimo lowu eneleke. Swiyimo swo hlawuleka swa buku swi khumba ku hundzisa loku nga hetiwaka ku nga ngheniwi endleleni ya swifambo leswi taka, ku fana ni gondzo ra tlhelo rin'we kumbe endzeni ka tlhelo ra wena leri tirhisiwaka hi mfanelo. A swi susi ku yirisiwa kun'wana kumbe vutihlamuleri byo papalata khombo.

U nga hundzi movha lowu yimeke endhawini yo tsemakanya ya lava fambaka hi milenge leswaku wu va pfumelela ku tsemakanya loko u wu tshinela u huma hi le ndzhaku. Wu nga fihla munhu loyi a tsemakanyaka. Eka bazi leri yimileke, hunguta rivilo u languta lava fambaka hi milenge lava nga humaka eka makumu ya rona hi vumbirhi. Ku hundzisa loku nga endzeni ka layini hi ndlela ya xithekiniki ku nga ha va khombo.

Xiyimo lexi hlamuseriwaka

Movha lowu nga mahlweni wu komba xikombiso xa xinene eka ku hlangana ka magondzo ka le dorobeni. Ku ni khwaxi ro lala ntsena eximatsini xa wona naswona lava fambaka hi milenge va rindzile etlhelo. Xikombiso xa ku jikela exineneni hi xoxe a xi ku pfumeleli ku tirhisa khwaxi rero. Rindza endzhaku ku fikela ku va ni ndlela yo hundza leyi hlayisekeke ni ya le nawini kumbe movha wu heta ku jika.

Swikambelo swa ntlhanu u nga si hundzisa

Kambela mpfumelelo, ku vonakala, xivandla, rivilo ni ndlela yo tlhelela leyi hlayisekeke. Loko xin'we xi nga fikeleliwi, u nga sunguli. Loko movha wun'wana wu ku hundza, hlayisa ndhawu ya ximatsi leyi vonakalaka naswona u nga engeteli rivilo.

Mpfhuka wo landzelana ni xivandla xo yima

Tirhisa xivandla xa nkarhi, xi engetele loko swiyimo swi biha naswona u siya ndhawu yo angula u nga chavi.

Pima xivandla hi tisekondi

Buku yi dyondzisa xivandla xo landzelana xa tisekondi timbirhi kumbe ku tlurisa eka swithuthuthu ni timovha to vevuka, ni tisekondi tinharhu kumbe ku tlurisa eka timovha to tika eka swiyimo leswi faneleke. Xivandla xa nkarhi xi engeteka hi timitara hi xoxe loko rivilo ri tlakuka. Hlawula ndhawu leyi nga fambiki etlhelo ka gondzo, sungula ku hlayela loko movha wa le mahlweni wu yi hundza, kutani u kambela leswaku a wu fiki eka yona nkarhi wolowo wu nga si hela.

Leswi i swiletelo swa le hansi swo dyondza eka swiyimo leswinene, a hi xitshembiso xa leswaku movha wun'wana ni wun'wana wu ta yima endzeni ka mpfhuka wolowo. Wa ha fanele ku angula ku nga si sungula ku bureka. Loko u hlayela u kuma nkarhi wu ri wutsongo eka lowu lavekaka, hunguta rivilo kahle u tlhela u aka xivandla; u nga bureki hi xitshuketa leswaku u xi endla.

Laha mpimo wa le hansi wu nga enelangiki

Engetela xivandla loko ku vonakala kumbe ku khoma ka matayere swi nga ri swinene, gondzo ri tsakama, movha wu layiche ngopfu kumbe xiyimo xin'wana xi lehisa ku yima kumbe ku languta. Siya ndhawu leyi engetelekeke loko u landzela movha lowukulu lowu fihlaka gondzo ra le mahlweni. U nga kopi rivilo ra wona ntsena hikuva wa ha vona mavoni ya le ndzhaku.

Loko muchayeri a ku landzela kusuhi ngopfu, aka xivandla lexi engetelekeke mahlweni leswaku ku hunguta rivilo ku nga endliwa hakatsongo-tsongo. U nga hatlisisi ku hundza rivilo leri hlayisekeke kumbe ra le nawini naswona u nga bureki hi ku tikisa leswaku u xupula muchayeri loyi a ku landzelaka. Endla nkarhi wa le nawini wa leswaku muchayeri yoleyo a ku hundza loko swi koteka.

Xiyimo lexi hlamuseriwaka

Eka simaki leri faneleke leri nga fambiki u hlayela ntsena “n’we” movha wa wena wu nga si fika laha movha wa le mahlweni wu hundzeke kona. Gondzo ri tsakama. U lava ku hundza mpimo wa ntolovelo wa tisekondi timbirhi, kutani u hunguta rivilo kahle ku fikela xivandla lexikulu xi pfuleka. Xikongomelo i ku tlherisela ndhawu yo angula ni ku bureka, ku nga ri ntsena ku heta ku hlayela.

Hlayisa xivandla xi tirhiseka

Pima hi ku phindha loko rivilo kumbe swifambo swi cinca. Loko movha wun’wana wu tata xivandla, tlhela u xi aka u rhulile. Mpfhuka lowu hlayisekeke wo landzelana i ndhawu leyi u nga yi tirhisaka ku vona, ku endla xiboho ni ku hunguta rivilo u ri karhi u lawula.

Laha u nga fanelangiki ku yima

Tiva tindhawu leti ku nga yimiwiki ni swivangelo leswi pimiweke leswi pfumelelaka ku yima loku a ku ta va ku yirisiwile.

Ku yirisiwa loku nga ni swiyimo swo hlawuleka

Ku yirisiwa ka ku yima ku tirha eka ku yima hi ku swi hlawula exiphemuni xa ku chayela. U nga ha boheka ku yima ku papalata ku tlumbana, ku yingisa phorisa ra gondzo kumbe hi xivangelo lexi nga ehandle ka vulawuri bya wena. Swiyimo leswi swo hlawuleka a swi pfumeleli ku diliva hi ku olovisa, ku teka mukhandziyi kumbe ku ba riqingho endhawini leyi yirisiweke.

Ku yima ku nga vanga khombo hambiloko ku teka tisekondi ti nga ri tingani. U nga si ya etlhelo, anakanya mpfhuka wa ku vonakala ni ndlela leyi swifambo swin’wana swi nga ta fanela ku yi tirhisa ku rhendzeleka movha hinkwawo.

Mabuloho, tithanele ni magondzo lama lalaka

U nga yimi laha xivumbeko kumbe ku anama ka gondzo swi tikisaka ku papalata.

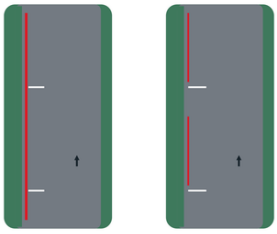
- U nga yimi ethaneleni kumbe endzeni ka gondzo leri hundzaka ehansi, ebulohweni kumbe endzeni ka 6 m ya rona.
- U nga yimi exiphemuni xa gondzo lexi laleke kumbe endzeni ka 6 m ya masungulo kumbe makumu ya ku lala.

- U nga yimi etlhelo kumbe ku langutana ni ndhawu leyi ceriweke kumbe xihinga loko swi ta sivela kumbe ku veka swifambo ekhombyeni.
- U nga yimi etlhelo kumbe ku langutana ni movha wun'wana laha xiphemu xa ku chayela xi nga anamangiki 9 m.

Ku tsemakanya, tlhelo ni khombo

Ku yima ka le nawini ku fanele ku tlhela ku landzela milawu ya ntolovelo ya ndhawu ni ku tsemakanya.

- U nga yimi u kanetana ni xikombiso xa gondzo.
- U nga yimi etlhelo ra xinene u langutene ni swifambo leswi taka.
- U nga yimi endzeni ka ndhawu leyi vekeriweke xiporo laha xi tsemakanyaka gondzo.
- U nga yimi endzeni ka 9 m etlhelo ra wena ro tshinela ku tsemakanya ka lava fambaka hi milenge loku makiweke.
- U nga yimi kun'wana ni kun'wana laha swi nga ta veka swifambo ekhombyeni kumbe ku swi sivela.

Xiyimo lexi hlamuseriwaka

U komberiwa ku xikisa mukhandziyi eka 4 m endzhaku ka makumu ya buloho. Mukhandziyi u tshembisa ku huma hi ku hatlisa. Ndhawu ya 6 m ya ku nga yimi ya ha tirha; kuma ndhawu ya le nawini ekule. Loko swifambo swa le mahlweni swi yima ku papalata ku tlumbana, ku yima u swi angula i xiendlo xin'wana lexi lavekaka.

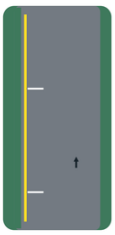
Ku paka u nga siveli kumbe ku fihla khombo

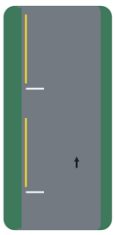
Hlawula ndhawu ya le nawini, tirhisa swipimelo swa mpfhuka naswona u hambanisa ku paka ka le dorobeni ni ka le makaya.

Tindhawu leti ku paka ku yirisiweke eka tona

U nga si siya movha wu yimile, kambela swikombiso ni milawu ya ntolovelo. Ku nga vi kona ka milayini leyi pendiweke a swi endli ndhawu yin'wana ni yin'wana yi pfumeleriwa. Ku paka ku yirisiwile hinkwako laha ku yima ku yirisiweke ni hinkwako laha ku yirisiwaka hi xikombiso. Landzela xileriso xa le nawini xa phorisa ra gondzo; ku yima hi xivangelo lexi nga ehandle ka vulawuri bya muchayeri swi hambana ni ku hlawula ndhawu yo paka.

- Eka tlhelo leri fanaka ra gondzo, u nga paki endzeni ka 1.5 m ematlhelweni hamambirhi ya phayiphi ro tima ndzilo leri vonakaka kahle ni ku tiveka eka vachayeri lava fambaka, kumbe leri kombisiweke hi mfungho lowu faneleke.
- U nga fihli xikombiso xa swifambo swa gondzo.
- U nga phumeli endleleni ya lava fambaka hi milenge kumbe ku sivela nghenelo wa swifambo wa mani na mani kumbe wa munhu.
- U nga paki endhawini leyi sivelaka mutirhisi un'wana wa gondzo ku vona kumbe ku hundza hi vuhlayiseki.

Ehandle ka ndhawu ya le dorobeni

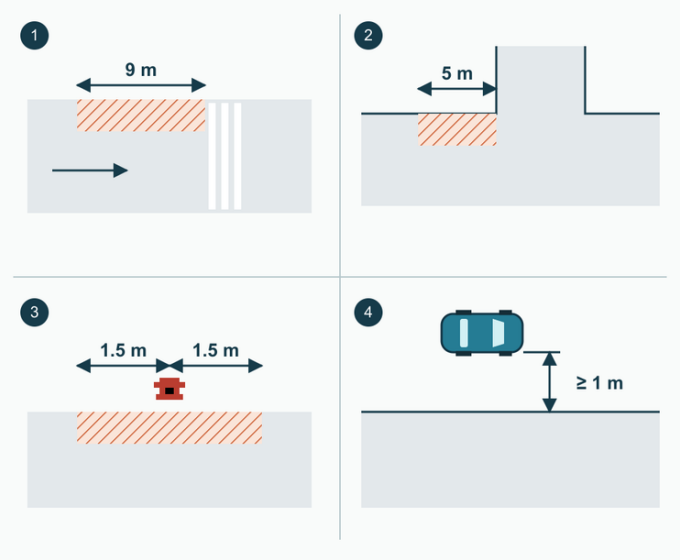
Ehandle ka doroba, movha lowu pakiweke wu fanele wu va ehandle ka xiphemu xa ku chayela naswona xiphemu xin'wana ni xin'wana xi va eka mpfhuka wa 1 m kumbe ku tlurisa ku suka emakumu ya xona, handle ka ndhawu yo paka leyi makiweke hi mfungho lowu faneleke. Khwaxi ri le handle ka xiphemu xa ku chayela, kambe ri nga ha lala ngopfu ku fikelela xivandla xexo. Pima ku ya eka xiphemu xa movha hinkwawo lexi nga kusuhi, ku nga ri tayere ra le handle ntsena.

Loko ku nga ri na ndhawu leyi pfumeleriweke ni leyi hlayisekeke, yana mahlweni eka ndhawu leyi faneleke yo yima kumbe ku paka. Mavoni ya khombo a ma herisi xilaveko xa mpfhuka kumbe ku pfumelela ku siya movha eka layini leyi tirhaka.

Endzeni ka ndhawu ya le dorobeni

Ku paka ka le dorobeni ku ni swipimelo leswi engetelekeke swa mpfhuka ni ndhawu. Kambela tlhelo ro tshinela ku tsemakanya u nga si pima ndhawu ya rona leyi sirheleriweke.

Hlaya tiphaneli ta mune ta mdwebo hi ku hambana. Phaneli ya 1 yi komba ndhawu ya 9 m leyi ku nga pakiwiki eka yona loko ku tshineleriwa ku tsemakanya ka lava fambaka hi milenge; phaneli ya 2 yi komba xivandla xa 5 m xa ku hlangana ka magondzo; phaneli ya 3 yi komba 1.5 m eka tlhelo rin'wana ni rin'wana ra pompi ya vatimamulilo; phaneli ya 4 yi komba movha hinkwawo wu ri eka mpfhuka wa 1 m kumbe ku tlurisa ehandle ka makumu ya xiphemu xa ku chayela ehandle ka ndhawu ya le dorobeni. Ndhawu yo tshwuka yi maka ku yirisiwa eka ku tshinela ku tsemakanya, ku nga ri mpfumelelo wo paka kun'wana. Ku yirisiwa kun'wana ka ha tirha. Tiphaneli a ti dirowiwanga hi mpimo wa xiviri. Tiphaneli leti ti komba mipfhuka leyi tolovelekeke. Tirhisa xiyimo xa phayiphi leri vonakaka kumbe leri nga ni mfungho ni mimfumelelo ya mifungho yo paka eka ku tsemakanya, emahlanganweni ni le handle ka doroba ya dyondzo leyi. Mpfumelelo eka nawu wun'we a wu herisi swipimelo swin'wana swo yima, khombo kumbe ku sivela.

- U nga paki endzeni ka timitara ta 9 eka tlhelo leri u tshinelaka ndhawu yo tsemakanya ya lava fambaka hi milenge leyi makiweke hi mifungho leyi faneleke, handle ka loko mfungho lowu faneleke wu pfumelela ku paka. Swipimelo swin'wana swo paka swa ha tirha.
- U nga paki endzeni ka timitara ta 5 ku suka emahlanganweni ya tindlela, handle ka loko mfungho wa ndlela lowu faneleke wu swi pfumelela. Mpfumelelo lowu wo hlawuleka a wu herisi swipimelo swin'wana leswi tirhaka.
- U nga paki ehenhla ka xitirhisiwa xo sungula ku tirha ka rhoboto.
- Paka kusuhi ni makumu ya ximatsi: handle ka vhili ra ximatsi a ku fanelanga ku va ku hundza 450 mm endzeni ka xiphemu xa ku chayela ku suka emakumu, handle ka loko lulamiso lowu tirhaka wu lerisa leswi hambaneke hi nawu.
- U nga paki exiphemuni xa ku chayela lexi anameke ehansi ka 5.5 m handle ka loko xi ya eka tlhelo rin'we naswona mfungho lowu faneleke wu pfumelela ku paka.
- U nga paki eka xihlala xa swifambo, ndhawu ya mabindzu ya lava fambaka hi milenge kumbe layini ya lava fambaka hi milenge.

Xiyimo lexi hlamuseriwaka

Ndhawu ya kerb yi lehe 2 m naswona yi ni pompi ya vatimamulilo exikarhini. Movha lowutsongo wu nga ha nghena, kambe ndhawu leyi yirisiweke yi fika eka 1.5 m eka tlhelo rin'wana ni rin'wana ra pompi. U nga tirhisi ndhawu yoleyo. Ku nghena hi vukulu ni xivandla xa le nawini i swikambelo swo hambana.

U nga si famba u wu siya

Kambela swikombiso, ndhawu, swivandla ni ku sivela; tiyisa movha leswaku wu nga fambi u tima njhini u nga si wu siya wu nga languteriwi. Tlhela u kambela vanhu ni swifambo u nga si pfula rivanti kumbe ku suka endzhaku.

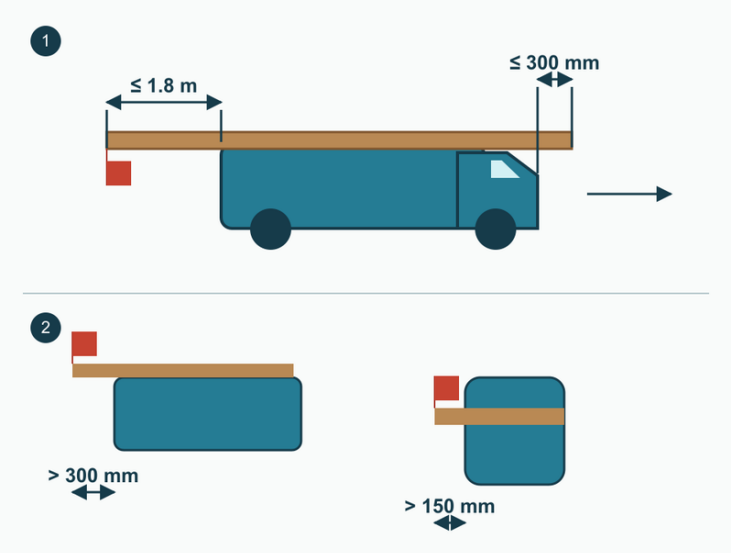
Lemukisa van’wana hi nhundzu leyi phumelaka

Ku maka ku laveka loko nhundzu yi phumela ku hundza 150 mm ehandle ka tlhelo kumbe ku hundza 300 mm endzhaku. Ninhlikanhi, tirhisa mifungho ya lapi yo tshwuka leyi nga ni ku leha ka 300 mm kumbe ku tlurisa ni ku anama ka 300 mm kumbe ku tlurisa, yi hayekiwile hi tikhona timbirhi leti nga kusuhi. Eka nhundzu leyi phumelaka etlhelo, hayeka mifungho yi tsemakanya tlhelo ra ku famba emakumu ya le mahlweni ni le ndzhaku ya xiphemu lexi phumeleleke ehandle. Eka nhundzu leyi phumelaka endzhaku, maka ku leha ka yona hi mfungho lowu tsemakanyaka tlhelo ra ku famba emakumu, kutani u maka ku anama ka yona hi mifungho leyi fambelanaka ni tlhelo ra ku famba ematlhelo hamambirhi ya makumu wolawo. Loko nhundzu leyi phumelaka endzhaku yi ri ehansi ka 600 mm hi ku anama, mfungho wun'we emakumu ka yona wu ringene.

Ku suka eku peleni ka dyambu ku ya eku humeni ka rona, kumbe loko vanhu ni swifambo swi nga vonaki kahle eka 150 m hi mhaka ya ku vonakala loku nga nyawuriki kumbe maxelo, tirhisa mavoni kumbe tiretro-reflector leti vekiweke. Eka ku phumela ka tlhelo, komba muhlophe emakumu ya le mahlweni ya le handle ni wo tshwuka emakumu ya le ndzhaku ya le handle. Eka ku phumela ka le ndzhaku, maka ku anama ka kona hi wo tshwuka emakumu ni ku leha ka kona hi xitshopana eka matlhelo mambirhi emakumu. Laha ku phumela ka le ndzhaku ku nga anamangiki 600 mm, rivoni rin’we ro tshwuka ra le ndzhaku kumbe reflector ri enele ku maka ku anama koloko.

Swilemukiso leswi swi endla ku phumela loku pfumeleriweke hi swin’wana ku vonakala. A swi endli ku phumela loku tlurisaka kumbe nhundzu leyi nga bohiwangiki ku va ka le nawini. U nga tirhisi nawu wo olova wa fulegi ya ninhlikanhi tani hi nawu hinkwawo wa vusiku.

Phaneli ya 1 yi hambanisa mpimo wa ntolovelo lowukulu wa ku phumela ka le mahlweni wa 300 mm ni ka le ndzhaku ka 1.8 m eka mindzingano ya swilemukiso. Phaneli ya 2 yi komba leswaku ku phumela ka le ndzhaku ku hundza 300 mm kumbe ka tlhelo ku hundza 150 mm ku lava swilemukiso leswi vekiweke. Mifungho ya yona yi komba ku maka ka ninhlikanhi ntsena; tirhisa lulamiso wa vusiku kumbe wa ku vonakala loku nga nyawuriki lowu hlamuseriweke ehenhla loko wu tirha. Mdwebo a wu landzeli mpimo wa xiviri naswona a wu herisi swipimo swa ku anama hinkwako, ku leha hinkwako, ku phumela kumbe ku boha nhundzu hi vuhlayiseki.

Xiyimo lexi hlamuseriwaka

Pulanga ri phumela 500 mm endzhaku ka bakkie kambe ra ha ri endzeni ka ku phumela ka le ndzhaku loku pfumeleriweke. Ri hundza ndzingano wa xilemukiso wa 300 mm, kutani ri lava fulegi ya ninhlikanhi leyi vekiweke kumbe lulamiso wa tireflector ta ku vonakala loku nga nyawuriki/vusiku. Muchayeri u fanele a tlhela a ri boha naswona a hlayisa mavoni ni nomboro-pulati swi vonaka.

Kambela u nga si amukela nhundzu

Kambela ntiko lowu pimeriweke, vukulu, ku bohiwa, ku vona ka muchayeri, mavoni ni tipulati, swilemukiso swa ku phumela leswi lavekaka ni leswaku ku rhwala vanhu ku pfumeleriwa hi nawu. Ku fikelela nawu wa ku phumela ntsena a swi enelanga ku endla riendzo ri va ra le nawini.

Swihlovo

Swihlovo swi kamberiwile: 2026-10-16

Department of Transport - SA Learner Driver Manual: Rules of the Road (matluka: 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40)

https://www.natis.gov.za/images/learners/1_Rules_of_the_Road_v100_Jun_2012.pdf

Department of Transport - SA Learner Driver Manual: Road Traffic Signs (matluka: 5, 6, 7, 11, 12, 13, 30, 31, 49, 52)

https://test.natis.gov.za/images/learners/2_Manual_on_Road_Traffic_Signs_v100_Jun_2012.pdf

National Road Traffic Act and Regulations - Gauteng-hosted historical consolidation (matluka: 248, 250, 251, 262, 301, 304, 311)

https://cmbinary.gauteng.gov.za/Media?Item=26&Location=/safety&Type=Services&path=safety/Documents/Legislation/National+Road+Traffic+Act,+1996+(Act+No.+93+of+1996).pdf

Gauteng Roads and Transport - Non-functional traffic signals

https://www.gov.za/news/media-statements/gauteng-roads-and-transport-vandalism-and-theft-targeting-traffic-signals

Government Gazette 32258 - GN R589: National Road Traffic Regulations amendment (matluka: 21)

https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201409/32258589.pdf

Government Gazette 40420 - GN 1408: National Road Traffic Regulations amendment (matluka: 2)

https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201611/40420gon1408.pdf

Hlaya eka inthanete

Hlala eximatsini, hundza hi tlhelo ra xinene
https://k53-app.co.za/ts/study/road-position

Tindhawu ta ku hlangana, xirhendzevutana ni ku tsemakanya gondzo
https://k53-app.co.za/ts/study/intersections

Ku hundzisa ni ku hundzisiwa
https://k53-app.co.za/ts/study/overtaking

Mpfhuka wo landzelana ni xivandla xo yima
https://k53-app.co.za/ts/study/following-distance

Laha u nga fanelangiki ku yima
https://k53-app.co.za/ts/study/stopping

Ku paka u nga siveli kumbe ku fihla khombo
https://k53-app.co.za/ts/study/parking

Nhundzu leyi bohiweke, ku phumela ni vakhandziyi eswifambeni swa nhundzu
https://k53-app.co.za/ts/study/loads

K53 CLLT i ku tilulamisela loku tiyimeleke. Swivutiso ni swikirini swa yona a hi xikambelo xa ximfumo kumbe bangi ya xona ya swivutiso leyi heleleke, naswona timaraka to titoloveta a ti tiyisisi ku pasa.